

Zwerfafval, is er een oplossing?

(1) Sinds 2008 meet Rijkswaterstaat op ongeveer veertienhonderd locaties hoe schoon Nederland is en welke soorten afval er op straat
5 liggen. Voedsel- en drankverpakkingen zorgen voor de meeste vervuiling (48,3 procent). Daarnaast zijn kauwgom en sigarettenpeuken grote vervuilers.

10 (2) Zwerfafval is schadelijk voor het milieu, trekt ongedierte aan en kan in het water terechtkomen. Daarom zijn er steeds meer maatregelen ingevoerd om zwerfafval te verminderen.

15 (3) “De zwerfafvalproblematiek en het milieu in het algemeen staan nu meer dan ooit op de publieke agenda”, zegt Elise Mooijman van Stichting Nederland Schoon. Zowel vanuit de
20 overheid als de Europese Unie en de maatschappij wordt veel gedaan om zwerfafval tegen te gaan.

(4) Zo wordt komende zaterdag alweer de 21e editie van de jaarlijkse
25 Landelijke Opschoondag georganiseerd. Ook zijn er nieuwe Europese

regels voor wegwerpplastic. Maar waarom ligt er dan nog altijd zo’n 50 miljoen kilo zwerfafval op straat?

30 (5) Volgens Mooijman is het zwerfafvalprobleem enorm complex. Bij Nederland Schoon worden aandachtsgebieden uitgekozen aan de hand van de rapporten van Rijkswaterstaat. “Voor elk gebied,” vertelt
35 Mooijman, “is een specifieke aanpak nodig”.

(6) “In de provincie Friesland is de hoeveelheid grof zwerfafval met 19
40 procent teruggedrongen dankzij het project ‘Friesland 100 procent zwerfafvalvrij’. Alle achttien gemeenten binnen de provincie deden mee. Toen is met gemeenteambtenaren
45 gekeken of de basis wel op orde was. Zijn er voldoende afvalbakken? Staan ze op de juiste plek? Zijn ze schoon en worden ze voldoende geleegd?”

50 (7) Landelijk ziet Mooijman ook verbetering: “Elk jaar komen er meer mensen bij in Nederland. Rijkswater-

staat rapporteert desondanks geen
stijgende trend in de hoeveelheid
55 zwerfafval.”

(8) Toch hebben mensen niet het
idee dat Nederland schoner wordt.
Rijkswaterstaat doet twee keer per
jaar onderzoek naar de beleving van
60 mensen. 2021 was het jaar waarin
mensen het minst tevreden waren
over de hoeveelheid zwerfafval sinds
de meting is gestart in 2008. Ook
vindt een meerderheid dat het
65 schoonhouden van Nederland niet
alleen een taak is van de overheid.

(9) “De sleutel tegen zwerfafval ligt
bij het menselijk gedrag,” legt
gedragspsycholoog Luuk Bos uit, “en
70 ook gedrag is complex.” Bos houdt
zich vanuit zijn werk bij psycholo-
gisch adviesbureau D&B bezig met
gedragsverandering om zwerfafval te
verminderen. Dit bureau ontwikkelde
75 een gedragsaanpak voor de Rijks-
overheid, die nu wordt ingezet om
gemeenten te trainen. Meer dan de
helft van de gemeenten doet aan
gedragssturing om zwerfafval te
80 bestrijden.

(10) Bos: “Zwerfafval los je op als wij
ons gedrag aanpassen. Als we het
blikje niet op de grond, maar in de
prullenbak gooien. Maar dat gedrag
85 wordt beïnvloed door de omgeving.
De verantwoordelijkheid ligt bij de
vervuiler én bij de overheid; die moet
naar het gewenste gedrag sturen.”
Dat sturen kan bijvoorbeeld door
90 genoeg opvallende afvalbakken op
de juiste looproutes te plaatsen. “Af-
valbakken zijn vaak grijs en onopval-
lend. Maar als ze felgroen zijn, werkt
dat beter voor het onderbewustzijn”,
95 zegt Bos.

(11) “Voor veel mensen is afval op-
ruimen geen prioriteit. Daarom zit het
als gedrag in een onbewuste auto-
matische piloot.” Volgens Bos zijn er

100 in Nederland wel genoeg prullenbak-
ken, maar worden ze niet altijd op de
juiste plekken geplaatst. In grote
steden worden afvalbakken soms
niet vaak genoeg geleegd.

105 **(12)** “Ons gedrag passen we onbe-
wust aan op dat van andere mensen.
In een park waar veel afval ligt, is de
kans groter dat jij ook vervuult. Onbe-
wust ga je mee met de slechte norm.

110 Als in een gebied veel normover-
schrijdingen plaatsvinden – bijvoor-
beeld als er veel afval op straat ligt of
alle fietsen schots en scheef staan –
dan denk je onbewust dat het oké is
115 om hier de regels te overtreden. In
de psychologie heet dat de *broken
windows*-theorie.”

(13) Bos: “Daarom is zoiets als een
Landelijke Opschoondag meer dan
120 alleen het oude zwerfafval opruimen
op straat. Je voorkomt ook toekom-
stig afval met een schoonmaakactie.
De slechte norm wordt opgeruimd.”

(14) Sinds 1991 zet Nederland
125 Schoon het zwerfafvalprobleem op
de publieke agenda, onder meer met
opschoonacties. Dit jaar zijn al
31.072 acties aangemeld. Per actie
zijn er tussen de één en driehonderd
130 (of meer) deelnemers. De acties
kunnen heel klein zijn, bijvoorbeeld
door die dag met een paar mensen
zwerfafval te rapen. Ook zijn er
grotere acties aan te maken op de
135 website van Nederland Schoon. Wie
een actie aanmaakt, kan gratis
grijpers, handschoenen en plastic
afvalzakken krijgen.

(15) Verschillende lokale overheden
140 en bedrijven doen mee. De gemeente
Roosendaal heeft 42 acties aange-
maakt en in Gouda worden peuken
geraapt in de binnenstad.
McDonald’s belooft op 18 maart elke
145 gast met een kop koffie of thee wan-
neer hij samen met de crew van het

restaurant de omgeving opruimt.
Iedereen kan een vuilniszak ophalen
in het restaurant en die dezelfde dag
150 vol inleveren.

(16) Bedrijven die voor veel plastic
afval zorgen, moeten meehelpen en
meebetalen aan het opruimen; dat is
een eis van de Europese Unie. In het
155 kader van die Europese eisen heeft
Nederland een ministeriële regeling
om de hoeveelheid wegwerpplastic te
verminderen. Maatregelen worden tot
2025 langzaamaan ingevoerd. Sinds

160 2021 zit er daarom statiegeld op
kleine plastic flesjes.

(17) Vanaf 1 april 2023 is ook statie-
geld ingevoerd op blikjes drank. Het
kabinet wilde het aantal plastic
165 flesjes en blikjes in het zwerfafval
eerst op andere manieren vermin-
deren. Omdat dit te complex bleek, is
besloten over te gaan op de statie-
geldmaatregel. Dit laat zien dat
170 zwerfafval tegengaan een moeilijke
opgave is.

Nuri Kurnaz, nu.nl, 17 maart 2023

De teksten die voor dit examen gebruikt zijn, zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor het examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de vermelde bronnen.

Het College voor Toetsen en Examens is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.

Tekst 4 Zwerfafval, is er een oplossing?

- 2p 22 Op welke manieren wordt deze tekst ingeleid in de alinea's 1 tot en met 4?
→ Kruis in de tabel in de uitwerkbijlage de juiste antwoorden aan.
- 1p 23 In de tekst staat een illustratie die laat zien hoelang het duurt voor zwerfafval vergaat.
Waarom is deze informatie belangrijk?
Deze informatie is belangrijk, omdat hiermee vooral aangetoond wordt
A waarom zwerfafval een probleem voor het milieu is.
B wat de omvang van het zwerfafval op straat is.
C wat het belang van de Landelijke Opschoondag is.
D welke soorten zwerfafval er op straat liggen.
- 1p 24 "Volgens Mooijman is het zwerfafvalprobleem enorm complex."
(regels 30-31)
→ Citeer de zin uit alinea 5 of alinea 6 waarin de reden staat waarom het probleem complex is.
- 1p 25 Leg in eigen woorden uit waarom er volgens Mooijman landelijk een verbetering is in de hoeveelheid zwerfafval. Gebruik maximaal 20 woorden.
- 1p 26 Wat is het verband tussen de alinea's 7 en 8?
A Alinea 7 en 8 vormen samen een opsomming.
B Alinea 7 en 8 vormen samen een tegenstelling.
C Alinea 8 geeft een conclusie bij alinea 7.
D Alinea 8 noemt een gevolg van de oorzaak in alinea 7.
- 1p 27 "De verantwoordelijkheid ligt bij de vervuiler én bij de overheid"
(regels 86-87)
→ Citeer de zin uit alinea 8, 9 of 10 waarin ongeveer hetzelfde staat.
- 1p 28 Welk kopje vat het best de inhoud van de alinea's 9 tot en met 13 samen?
A De *broken windows*-theorie over gedrag en zwerfafval
B Gedrag aanpassen tegen zwerfafval
C Landelijke Opschoondag belangrijk
D Opruimen geen prioriteit

- 1p 29 Is het volgens Bos nodig dat de overheid aan gedragssturing doet om zwerfafval te bestrijden?
- A Ja, want mensen nemen niet de moeite om naar een prullenbak te lopen en vinden opruimen niet zo belangrijk.
 - B Ja, want mensen zijn zich vaak niet bewust van hun weggooigedrag en dan helpen de maatregelen.
 - C Nee, want er is zowel landelijk als regionaal al een afname in de hoeveelheid zwerfafval merkbaar.
 - D Nee, want mensen hebben zelf ook een verantwoordelijkheid en dat hoeft de overheid niet te sturen.
- 1p 30 Wat is het langetermijneffect van de Landelijke Opschoondag volgens Bos?
- Noteer je antwoord in de uitwerkbijlage.
- 1p 31 Welke uitspraak over drankblikjes en plastic flesjes past het best bij de inhoud van de alinea's 16 en 17?
- A De statiegeldmaatregel voor drankblikjes en plastic flesjes blijkt succesvol te zijn in de strijd tegen zwerfafval.
 - B De statiegeldmaatregel voor drankblikjes en plastic flesjes werd ingevoerd om ervoor te zorgen dat die blikjes en flesjes niet bij het zwerfafval terechtkomen.
 - C Drankblikjes en plastic flesjes vormen het grootste deel van het zwerfafval en dat probleem moet met Europese regels aangepakt worden.
- 1p 32 Wat is het belangrijkste doel van deze tekst?
- A de lezer activeren om geen afval meer op straat te gooien
 - B de lezer activeren om ook mee te doen met de Landelijke Opschoondag
 - C de lezer informeren over de problemen bij het bestrijden van zwerfafval
 - D de lezer informeren over wie er verantwoordelijk zijn voor zwerfafval
- 1p 33 Wat is de hoofdgedachte van deze tekst?
- A De overheid en vervuilende bedrijven hebben de grootste verantwoordelijkheid om zich in te zetten voor het terugdringen van zwerfafval.
 - B Mensen zijn van nature gemakzuchtig en zorgen voor zwerfafval op straat, daarom hebben ze overheidssturing nodig om hun gedrag te veranderen.
 - C Om zwerfafval succesvol aan te kunnen pakken, moeten er meer Europese regels voor bedrijven ingevoerd worden.
 - D Zwerfafval blijft een moeilijk aan te pakken probleem, ondanks allerlei burgerinitiatieven, overheidsmaatregelen en regels voor bedrijven.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.